

gemoed als beul dagelijks met bescheiden slagen treft en steekt. Laat je niet door de pracht en praal van hun macht of door hun rijkdom misleiden, want zij zijn hierdoor even rijk en gelukkig als diegenen gezond zijn, die met koorts of jicht op een purperen bed liggen. Op het toneel zie je wel eens een bedelaar die, fraai in goudbrokaat gehuld, de rol van koning speelt; je kijkt, maar niet met scheve ogen, want je weet dat het goud schuift, vuil en smerigheid bedekt. Denk hetzelfde van al die grote en trotse heersers; 'als men hun geweten zou blootleggen, kon men,' zoals Tacitus¹⁰⁵ zegt, 'scheuren en verwondingen zien: hun innerlijk wordt door wreedheid, wellust en kwade gedachten verminkt als een lichaam door zweepslagen.' Zeker, zij lachen dikwijls, maar hun lachen is niet echt. Zij zijn blij, maar hun blijdschap is even oprecht als van ter dood veroordeelden die in de gevangenis vastgehouden worden en soms met dobbelstenen hun lot trachten te vergeten, maar het lukt hun niet. De schrik van de dreigende straf blijft op hen drukken en het beeld van de bleke dood verdwijnt nooit van hun ogen. Schuif het gordijn van de uiterlijkheden maar eens opzij, zie de heerser van Sicilië, boven wiens goddeloze nek het blanke zwaard hangt¹⁰⁶.

Luister naar de klacht van die Romein¹⁰⁷: 'Goden en godinnen, liever een eeuwige dan een dagelijkse verdoemenis.' Luister naar de verzuchting van die ander: 'Heb ik dan als enige geen vriend en geen vijand?'¹⁰⁸ Dit zijn de ware geestelijke folteringen en pijnigingen, Lipsius, altijd benauwd zijn, berouw hebben, bang zijn. Daarmee kun je geen pijnbank, workoord of folterpaal vergelijken.

Hoofdstuk 15

Postume, en meestal ook uitwendige straffen staan misdadigers te wachten: dit wordt door een aantal opmerkelijke voorbeelden bevestigd

Voeg daar nog de eeuwige straffen na de dood aan toe. Laat het genoeg zijn dat ik als niet-theoloog ze genoemd heb zonder er verder over uit te weiden. Neem dan nog de uitwendige straffen: ook al zouden deze achterwege blijven maar de twee eerste worden toegepast, dan nog zou niemand reden hebben de hemelse gerechtigheid verwijten te maken. Maar zij blijven niet

achterwege en het is (amper of) nooit voorgekomen dat publieke misdadigers en onderdrukkers van anderen niet publiekelijk en voor aller ogen (soms vroeg, soms laat), persoonlijk of in hun nageslacht, gestraft zijn. Jij ziet en klaagt dat Dionysius zich vele jaren op Sicilië ongestraft aan verkrachting, roof en massamoord overgeeft? Geduld, spoedig zul je hem zien, eerloos, verbannen, berooid, van de koningstroon gerold naar een schoolgebouw (wie zou het kunnen geloven?). De heerser van dat machtige eiland opent een school in Corinthe, Fortuna's spel op zijn best. Ben je aan de andere kant verontwaardigd dat Pompeius met zijn leger van senatoren de nederlaag lijdt? dat de tiran voor korte tijd doordraaft en dronken van het bloed der burgers is? Ik neem het je niet kwalijk, want ik zie dat zelfs Cato hier bijna de steun van het juiste oordeel uit handen gerukt is, daar hij zich diep uit zijn hart de weifelende uitspraak liet ontklinken: 'Goddelijke zaken bevatten veel duisternis'.¹⁰⁹ Maar Lipsius, Cato, richt je ogen op het volgende: één aanblik zal U weer met God verzoenen. Kijk, Caesar, de trotse overwinnaar, naar eigen en anderma's mening al een god, in de senaat en door de senaat gedood, niet in één klap maar door drieëntwintig slagen afgemaakt, als een beest stuiptrekkend in zijn bloed en (wat willen jullie nog meer) in het senaatsgebouw van Pompeius, onder het beeld van Pompeius een groot dodenoffer brengend aan de schim van Pompeius Magnus. Brutus, die op het slagveld bij Philippi voor het vaderland en met het vaderland sterft, wekt ook mijn medelijden op, maar ik troost mij wanneer ik in de omgeving, praktisch bij zijn graf, de overwinnende legers als gladiatoren in gevecht verwikkeld zie en gadesla hoe van de aanvoeders de een, Marcus Antonius, te land en ter zee overwonnen, omringd door drie vrouwen, door dat vrouwelijke handje moeizaam de dood vindt. Waar blijf je, jij die voor kort nog de heer van het Oosten was? de oefenmeester van de Romeinse legers? de slager van Pompeius en van de republiek? Kijk, met bebloede handen hang jij aan een touw! Kijk, levend kruip je naar je graf! Kijk, zelfs stervend laat je je niet losrukken van haar die je dood betekende! Niet tevergeefs heeft Brutus bij zijn dood dit laatste woord, deze laatste wens uitgeblazen: 'Zeus, moge de dader van dit kwaad U niet ontgaan',¹¹⁰ want hij is niet verborgen gebleven, hij is niet ontsnapt, evenmin als de andere aanvoerder, die voor zijn jeugdige misdrijven openlijk in eigen persoon gestraft is en nog duidelijker in heel zijn nageslacht. Laat hem een gelukkig en machtig keizer zijn, een ware Augustus, maar gun hem hem zijn dochter Julia, zijn kleindochter,